هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

107

سالّی/ 2017 بەرگی سەدو حەفت

چاپی یەکەم/ سالّی 2020

پێرست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی نائاسایی خولی چوارەمی هەڵبژاردن هەینی 2017/9/15 ل 5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (1) خولی چوارەمی هەڵبژاردن شەممە 2017/9/23 ل 37

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (2) خولی چوارەمی هەڵبژاردن شەممە 2017/9/30` ل63

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (3) خولی چوارەمی هەڵبژاردن چوار شەممە 2017/12/6 ل 197

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی (4) خولی چوارەمی هەڵبژاردن چوارشەممە 2018/1/10 ل 287

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی (5) خولی چوارەمی هەڵبژاردن سێ شەممە 2018/1/30 ل 321

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی (6) خولی چوارەمی هەڵبژاردن چوارشەممە 2018/1/31 ل 403

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی (7) خولی چوارەمی هەڵبژاردن سێ شەممە 2018/2/6 ل 481

حالەتە رویداوە هەرەشەیەکی باکۆت کردنی بکردایە بە پرۆسەی سیاسی بە ناوی هەموو کوردەوە لە بەغدا، نالێم شیعەکان یان سوونەکان لە بەغدا پاڵپشتمان ئەبوون، بەلاَم لانی کەم لە ئاستی نێودەوڵەتی و لە یوئێن و ئەنجوومەنی ئاسایش دەنگدانەوەی زۆری ئەبوو، دووەم، بە تەنیا بە پەرلەمانی کوردستان هیچ ناکرێ و جگە لە دەردە دڵی هیچی تر نیە، ئەگەر لەگەڵ پەرلەمانتار و فراکسیۆنە کوردییەکانی بەغدا شت نەکەین، پێویستە ئەو لیژنەی دانووستانکارییەی دروست ئەکرێ نوێنەری ناوچە دابڕێنراوەکان بە تایبەت خورماتووی تێدابێ، چونکە پەندی کوردی هەیە (بە سەد حەکیم بە قەد دەردەداری نازانێ)، ئێمە پێویستە نوێنەری ئەو ناوچانە لە نێوان ئەو لیژنە دانووستانکارییە هەبێ کە ئەچن بۆ دانووستان لەگەل حکومەتی ناوەندی، سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك ڤەمان.

بەڕێز ڤەمان فیصل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

حەقیەت ئەو ئەحداسێن کو خورماتوو و ناوچێت دییەن کوردستانێ روداین ئەوی سورەتێ حەقیقی نیشان دان کو دەستەلاَتێن یئێك دیڤ ئێك چەندە ترسنۆکن، چونکی بتەنێ ئەڤ کارێ وەحشیگەری ژ وان جیهەت و لایەنێ دەردگەڤن گەلەك جەبان و ترسنۆك ، چونکی ئەڤە ل جیهەتەکی یان دەستەلاَتەکی ناڤەشێت دیعایەت دیموقراتی بکەت کو ل دەمەکیدا بانگەشە بۆ پرۆسێت هەلبژاردنێ دکەت و مەسدەرێ قوەتا خۆ بزانیت، ل هەمان دەم رابیتن ب قر کردن و سوتاندنا سەر و مالێ مرۆڤ و هاوولاَتیان خۆوە، براستی هەلوێستێ وان دەولەتا ڤێ ئومەمل موتەحیدە و دیسان ئەو موشتەڤاتێ دەرکەڤیت کو رێبەرێن پاراستنا مرۆڤینە ل سەرانسەرێ جیهانێ کو دەمەکیدا بێ دەنگی ئێجگار مەزن نیشان دان دیڤ سەر ڤان کارەساتێن دەرحەق میلەتێ کوردستانێ هەی، دیسان ڤە ژی رەخنێ ژی وان دەولەتا دگرین کو بۆ فلستین و رۆهینگا رۆندکا دبارینن و بەرامبەردا بۆ ئەو کوردە موسلمانێن کو خۆرماتوو و کەرکیکێ و مەنتەقێن تری دەستێ شیعە و هەڤالێ بەندێت وان دێنە شەهید کرنێ، نەك تنێ هەلوێستەکی وەرناگرن بەلکو ئاخافتەنەکیش نایینن سەر زمانێن خۆ، من دڤێت ئیشارەتێت ب هەندێ بدەم کو ژ ڤێ چەندێت دیار بیتن کو ئەڤ دەولەتا عێراقێ نە دەولەتەکا ب قانونێ دروست بوویە نە ژی زمانێ قانونێ تێتگەهەتن ل دیڤ وان نسووسێن هەڤالێت مە دکتۆرە (ڤالا)ی ئیشارەت پێدای، من پتڤێتن پشتیوانیا ڤان بەرێزا بکەم کو بەحسێ هەندێ کری فیعلەن ئەبێ حوکمەت چارەکا بەپەلە وەزعێن وان بکەت، ڤێتدڤایەت سەرەتایی بۆ وان کەسێن دەربەدەر بین ژ مالێن خۆ و سەر و مالێن خۆ بەجێهێلای، پێتڤیت هەماهەنگی جدی هەبیتن ناڤبەرا ما و پەرلەمانێ عێراقێ، سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو هێڤا خان.

بەڕێز هێڤا حاجی میرخان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کرا، پشتگیری لە دکتۆر (علی) دکتۆرا (ڤالأ) دکتۆر (فرست) و کاك (سالار) ئەکەم.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك فەرحان، لە دەرەوەیە، فەرموو کاك ئەنوەر.

بەڕێز انور قادر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو کارەسات و نەهامەتیانەی کە لە خورماتوو رویداوە کاری تازەی دەستلأتدارانی عەرەبی نیە، بەڵکو وڵاتی عێراق لە سەرەتای دروست بوونیەوە کە بەهێز بوون پەلاماری کوردستانیان داوە، پێم وایە تاکە چارەسەریش بۆ ئەو کێشە و سەرجەم کێشە نەتەوەیی و سیاسیەکانی کوردستان تەنیا یەکریزی و پتەوی نێوماڵی کورد و هێزێکی یەکگرتووی پێشمەرگە و ملکەچ بوون بۆ یاساکانە، سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، پوختەیەکی ژیرانە، فەرموو کاك کەمال.

بەڕێز کمال یەلدا مرقوز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کارەساتی شنگال و دەشتی نەینەوا و چەند موحافەزەی عێراقی کە دەربەدەر بوون زۆربەیان لێ کوژران کێشەکەیان وەکو کێشەی خورماتووە، دەربەدەر و خانوو سوتاو، بەس فەرقەکی هەیە کە خورماتوو بەهێز و سوپای عێراقی جینۆساید کراوە، ئەوەش خیلافی دەستوور عێراق و کوردستانە، نە عێراق موئەحەدە و نە کورد و عەرەبیش برا ئەبن، بە هیچ شێوەیەك پرۆسەی پێکەوە ژیان ئەنجامی نەداوە لە عێراق، هیوادارم لە کوردستان ئەو پرۆسە بپارێزین، پێشنیار ئەکەم لیژنەیەك دروست بکرێ بلە یوئێن و یۆنامی و پەرلەمانی کوردستان و پەرلەمانی عێراق کە بە شێوەیەکی گفتوگۆیانە کێشەکە حەل بکرێ و قەرەبووی ئەو کێشە بکرێ و بە جینۆساید جیساب بکرێ، چونکە هەر نامەی گفتوگۆ سەکەوتوو ئەبێ، سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێمە مافی کاك ئەیوب ئەگەرێنینەوە، یەکەمجارە بەشدرای ئەکات لە گفتوگۆی ناو هۆڵی پەرلەمان، فەرموو.

بەڕێز ئەیوب عبدالله رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرێز دیارە وەك هاوکاران باسیان کرد هیچ یێز و لایەنێك نیە ئینکاری بکات لەو پێشێلکارییانەی هێزەکانی عێراقی لەو ناوچانەی ئەنجامیان داوە لایەزال بەردەوامی هەیە، بۆیە داوا ئەکەم ئەو رێکارانە بگیرێتە بەر:

1 لەلایەن پەرلەمانی کوردستانەوە داوا لە حکومەتی عێراقی بکرێ کە ئەو پرۆسە درندانەی بەرامبەر هاوولاَتیانی کورد ئەکرێ وەلابنرێ کە هەرچی زووە رابگیرێت.

2- لەلایەن پەرلەمانی کوردستانەوە داوا بکرێ لە رێکخراوەکانی جیهانی و نەتەوە یەکگرتووەکان کە بێنە دەنگ لەو پێشێلکارییانەی بەرامبەر گەلی کورد لەو ناوچانە ئەکرێ.

3- داواکارم کە داوامان بخەینە پال دەنگی داوای ئاوارەکانەوە کە داوا ئەکەن لە ژێر چاودێری هێزی ئاشتی پارێز بگەرێنەوە ناوچەکانیان، چونکە وەکو خۆیان ئەڵێن لە بیری تۆڵە کردنەوە نین لەو کەسانەی ماڵەکانیان تالاَن کردووە، بەلاَم ئەیانەوێ کە چوونەوە بۆ شاری خۆیان گرەنتی ئەوەیان پێ بدرێ لە گێچەڵ و تەنگ و چەڵەمە بە دوور بن، سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، گفتوگۆ کۆتایی هات، داوا لە هەردوو لیژنە ئەکەین، لیژنەی ماددەی (140) و ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم لەگەڵ لیژنەی مافی مرۆڤ پێکەوە ئەو زانیاریانە بە شێوازی راسپاردە ببینن، دەرفەتیان پێ ئەدەین بچنە ئەو هۆڵەی نزیك ئێمە ئەوەی ماددەی (140)، کاتیان ئەدەینێ، سەعاتێك یان کەمتر، دانیشتنەکە بەردەوام ئەکەین، داوا لە لیژنەی یاسایی ئەکەین بێنە سەر مینەسە بۆ ئەوەی برگەی سێیەم گفتۆگۆ بکەین، هەردوو لیژنە، لیژنەی یاسایی و لیژنەی شارەوانی، فەرموو شوکریە خان نوقتەی نیزامی.

بەڕێز شکریە اسماعیل مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار ئەکەم ئەو پرۆژە یاسایە لەبەر ئەوەی پێویستی بە گفتوگۆی زۆر هەیە ئەگەر لەگەڵ راسپاردەکان هەڵگیرێ بۆ بەیانی سعات (10) زۆر باش ئەبێ.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز شکریە، خاڵی تری نیزامی هەنە، بەڕێز کاك محمود، فەرموو.

بەڕێز محمود عمر صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا من ویستم ئەوە بڵێم بەلاَم پشتگیری تەواوی شکریە خان دەکەم، ئەوە زۆر باشە، چونکە ئەوە پێموایە دەخایێنێ و کاتەکەش درەنگە و ئەو بەڕێزانەش پێموابێ ماندوون، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز منیرە، فەرموو.

بەڕێز منیرە عثمان علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری قسەکەی شکریە خان و کاك محمود دەکەم.

بەڕێز د.جعفر إبراهيم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەو پێشنیارە دەبێت بخرێتە دەنگدان، بەڵام هەر بۆ ڕوونکردنەوە، خاڵی تری نیزامیش هەنە کاك بهزاد داوای لێ دەکەم خاڵی نیزامی خری بلێ ئینجا من ئەو ڕوونکردنەوە بە ئێوەی بەڕێز دەدەم.

بەڕێز بهزاد درویش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەللا بە حوکمی ئەوەی بەشداربین لە دوو کۆبوونەوەی لیژنا یاسایی و شارەوانی و لیژنا یاساییش سێ کۆبوونەوە لەسەر ئەڤ بابەتێ کرنە، دیڤ قەناعەتێ من شەخصی ئەز دبێژم زۆر ناخاییێنێت مەعنای نیە کە موداخەلە نەکەن، با هەر یەك ئەندام پەرلەمان تەبعەن ئازادن خۆتان دەزانن بە پێی پەیڕەو، بەڵام بە قەناعەتی خۆم زۆر ناخاییێنێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.جعفر إبراهيم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ بەڕێز بەهزاد درویش، بەڕێزان هەر بۆ ئاگاداری ئێوەی بەڕێز بەیانی ناکرێت، یەعنی دانیشتن بۆ بەیانی ناکرێت، چونکە بەیانی چەندین کۆبوونەوە دانراون، هی لیژنەکان دەبێت بەیانی بکرێت، دەبێت دوا بخرێت بۆ حەفتەی داهاتوو، لاریمان نیە بۆ حەفتەی داهاتوو دوابخرێت، بەڵام ئەم بابەتە ئێمە وا دەبینین ئەگەر ئێمە تۆزێك پەلەی لێ بکەین دەتوانین پەلە کردن ئەوەی بەکرێدانی خانوو و بەرە کۆنە، یەعنی زۆر موناقەشە هەڵناگریت، خوێندنی یاساکە زۆر موناقەشە هەڵناگریت، بابەتێکی یاسایی صرفە، لایەنی پەیوەندیدار بەشدار بووە، ڕاسپاردەکانیش ئێوە موناقەشەی خۆتان کرد هەر دەنگدان دەمێنێت، لەبەر ئەوە ئەگەر لای ئێوە پەسند بێت ئێمە بەردەوام دەکەین، بەڕێزان تا ڕاسپاردەکان بێنەوە، ئێمە بەردەوام دەبین، گفتوگۆی پرۆژە یاسای هەمواری دووەمی پیادەکردنی یاسای بەکرێدانی خانوو و بەرە ژمارە (87)ی ساڵی 1979 هەموارکراو، تکایە گوێ بگرن بە پێی ماددەکانی (72) و (74) و (75) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (1)ی ساڵی 1992ی هەموارکراو، داوا لە سەرۆکی لیژنەی یاسایی دەکەین فەرموون پرۆژەکە بخەنە ڕوو، فەرموو د.ڤالا.

بەڕێز ڤالا فريد إبراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز د.بەهار پرۆژەکان دەخوێنێتەوە و دواییش من ڕاپۆرتی لیژنە.

بەڕێز د.جعفر إبراهيم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس، فەرموو د.بەهار.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای هەمواری دووەمی پیادە کردنی یاسای بەکرێدانی خانوو و بەرە ژماە (87)ی ساڵی 1979ی هەموارکراو لە هەرێمی کوردستان-عیراق:

-ماددەی یەکەم/ ماددەی سێیەم لە یاسای بەکرێدانی خانوو و بەرە ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەموارکراو لە هەرێمی کوردستان-عیراق لە کار دەوەستێنرێ.

-ماددەی دووەم/ ئەو گرێبەستانەی بەکرێدانی خانوو و بەرە بۆ مەبەستی نیشتەجێبوون یان غەیری نیشتەجێبوون لە دوای 2008/7/15 مۆرکراون دەکەونە ژێر کاری حوکمەکانی یاسای شارستانی ژمارە (40) ساڵی 1951ی هەموارکراو.

-ماددەی سێیەم/ ئەگەر ئەو گرێبەستانەی بەکرێدانی خانووبەرە بۆ مەبەستی نیشتەجێبوون یان غەیری نیشتەجێبوون پێش 2008/7/15 مۆر کراون دەکەونە ژێر کاری حوکمەکانی یاسای شارستانی ژمارە (40)ی ساڵی 1951ی هەموارکراو بە مەرجی پابەند کردنی بەکرێدەر و کرێچی بە مۆر کردنی گرێبەستێکی بەکرێدانی نوێ کە ماوەکەی لە سێ ساڵ کەمتر نەبێ، بە کرێیەك کە هەردوولا لەسەری ڕێك دەکەون.

-ماددەی چوارەم/

1-ئەگەر هەردوو لایەنی گرێبەستەکە ڕێك نەکەوتن لەسەر بڕی کرێ کە بە پێی ماددەی سێیەم لەم یاسایەدا هاتووە هەردوو لایەن یان لایەکیان مافی هەیە پەنا بەرێتە بەر دادگاکانی بەرایی بۆ مەبەستی دیاری کردنی بڕی کرێ کە لە ڕێگەی لیژنەیەك کە پێك دێت بە سەرۆکایەتی دادوەری دادگاکە و ئەندامێتی نوێنەری هەر یەك لە بەڕێوەبەرایەتی تۆمارکردنی خانووبەرەی تایبەتمەند و بەڕێوەبەرایەتی باجی خانووبەرەی تایبەتمەند و بە کرێدەر و کرێچی.

2-بڕیاری لیژنەی پێکهێنراو بە پێی بڕگەی (1)ی ئەم ماددەیە شیاوی پێداچوونەوەیە لەلایەن دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەکە بە سیفەتی پێداچوونەوە لە ماوەی 15 ڕۆژ لە ڕۆژی دوای دەرچوونی بڕیارەکە و بڕیاری دەرچوو بە بنبڕ دادەنرێت.

-ماددەی پێنجەم/

1-حوکمی ماددەکانی سێیەم و چوارەمی ئەم یاسایە جێبەجێ دەکرێت بەسەر ئەو داوایانەی کە لەبەردەم دادبینی دان یان بڕیاری چۆڵ کردنییان بۆ دەرچووە و پلەی بنبڕیان وەرنەگرتووە.

2-وەستاندنی جێبەجێ کردنی حوکمەکانی چۆڵ کردن کە پلەی بنبڕیان وەرگرتووە بەپێی حوکمەکانی یاسای ژمارە (9)ی ساڵی 2008 دەرچوون لە ماوەی بەرکاربوونی جێبەجێکراون لەلایەن بەڕێوەبەرایەتییەکانی جێبەجێکردن.

-ماددەی شەشەم/ کار بە هیچ دەقێکی یاسایی یان بڕیارێك ناکرێت کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکۆك بێت.

ماددەی حەوتەم/ پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی هەشتەم/ ئەم یاسایە لە ڕۆژی دەرچوونییەوە جێبەجێ دەكرێت لە ڕۆژنامەی فەرمی وەقائیعی كوردستان بڵاودەكرێتەوە.

هۆیەكانی دەرچوواندن:

بە لەبەر چاوگرتنی ئەو گۆڕانكارییە ئابووری و كۆمەڵایەتییانەی هاتۆتە ئاراوە لە پێناوی هێنانەدی دادپەروەری و هاوسەنگی لە نێوان بەرژەوەندی هەردوولایەنی گرێبەستی بە كرێدان و بۆ ڕەخساندنی زەمینە سازی لەبار بۆ گەشەپێدان و سەقامگیری كۆمەڵایەتی ئەم یاسایە دەرچوێندرا.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز د.بەهار، جێگری سەرۆكی لیژنەی یاسایی، ئێستا دەست بە گفتوگۆ دەكەین، ماددە بە ماددە، بەڕێز سەرۆكی لیژنەی یاسایی ماددەی یەكەم.

بەڕێز ڤاڵا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بابەت/ ڕاپۆرتی هاوبەش سەبارەت بە پرۆژە یاسای هەمواری دووەمی پیادەكردنی یاسای بەكرێدانی خانووبەرە ژمارە (87)ی 1979ی هەمواركراو لە هەرێمی كوردستان-عیراق

لیژنەی كاروباری یاسایی و لیژنەی ئاسەوار و خزمەتگوزارییەكانی شارەوانی و گواستنەوە و گەیاندن و گەشت و گوزار ڕۆژی دووشەممە ڕێكەوتی (2017/11/27) كۆبوونەوەی هاوبەشیان ئەنجام دا بۆ تاوتوێ كردنی هەردوو پرۆژە یاسای ڕاگرتنی كاركردن بە یاسای بەكرێدانی خانووبەرە ژمارە (9)ی ساڵی 2008 كە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشكەش كراوە، دوای خوێندنەوەی یەكەمی لە دانیشتنی ژمارە (1) لە ڕۆژی شەممە بەرواری (2017/9/23) ڕەوانەی لیژنەكەمان كراوە، پرۆژە یاسای هەمواری دووەمی پیادەكردنی یاسای بەگرێدانی خانووبەرە ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەمواركراو لە هەرێمی كوردستان-عیراق كە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشكەش كراوە، دوای خوێندنەوەی یەكەمی لە دانیشتنی ژمارە (5) لە ڕۆژی چوارشەممە بەرواری (2017/11/15) ڕەوانەی لیژنەكەمان كراوە، دوای گفتوگۆ و تاوتوێ كردن لیژنەكان گەیشتنە ئەم ئەنجامانەی خوارەوە:

یاسای هەمواری دووەمی پیادەكردنی یاسای بەكرێدانی خانووبەرە ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەمواركراو لە هەرێمی كوردستان-عیراق:

-**ماددەی یەكەم/** ماددەی سێیەم لە یاسای بەكرێدانی خانوو و بەرە ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەمواركراو لە هەرێمی كوردستان-عیراق لە كار دەوەستێنرێت و ئەوەی خوارەوە جێگای دەگرێتەوە:

1-ئەو گرێبەستانەی بە كرێدانی خانووبەرە بۆ بەستنی نیشتەجێبوون یان غەیری نیشتەجێبوون كە دوای 2008/7/15 گرێدراون دەكەونە ژێر كاری حوكمەكانی یاسای شارستانی ژمارە (40)ی ساڵی 1951ی هەمواركراو.

2- ئەو گرێبەستانەی بەکرێدانی خانووبەرە بۆ مەبەستی نیشتەجێبوون یان غەیری نیشتەجێبوون پێش 2008/7/15 گرێدراون و ماوەکەیان کۆتایی پێهاتووە بە پێی ڕێککەوتن یان بە حوکمی یاسا دەکەونە ژێر کاری حوکمەکانی یاسای شارستانی ژمارە (40)ی ساڵی 1951ی هەموارکراو بە مەرجی پابەند کردنی ئیلزامکردنی بەکرێدەر و کرێچی بە گرێدانی گرێبەستێکی بەکرێدانی نوێ کە ماوەکەی لە چوار ساڵ کەمتر نەبێت، بە کرێیەك کە هەردوولا لەسەری ڕێك دەکەون.

-ماددەی دوو/

1-ئەگەر هەردوو لایەنی گرێبەستەکە ڕێك نەکەوتن لەسەر بڕی کرێکە بە پێی ماددەی یەك (دووەم) لەم یاسایەدا هاتووە هەردوو لایەن یان لایەکیان مافی هەیە پەنا بەرێتە بەر دادگاکانی بەرایی بۆ مەبەستی دیاری کردنی بڕی کرێ کە لە ڕێگەی لیژنەیەك کە پێك دێت بە سەرۆکایەتی دادوەری دادگاکە و ئەندامێتی نوێنەری هەر یەك لە بەڕێوەبەرایەتی تۆمارکردنی خانووبەرەی تایبەتمەند و بەڕێوەبەرایەتی باجی خانووبەرەی تایبەتمەند.

2-بڕیاری لیژنەی پێکهێنراو بە پێی بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە شیاوی پێداچوونەوەیە لەلایەن دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەکە بە سیفەتی پێداچوونەوە لە ماوەی 15 ڕۆژ لە ڕۆژی دوای دەرچوونی بڕیارەکە و بڕیاری دەرچوو بە بنبڕ دادەنرێت.

-ماددەی سێ/

1-حوکمی ماددەکانی یەك (دووەم) و ماددەی (2)ی ئەم یاسایە جێبەجێ دەکرێت بەسەر ئەو داوایانەی کە لەبەردەم دادبینی دان یان بڕیاری چۆڵ کردنییان بۆ دەرچووە و پلەی بنبڕیان وەرنەگرتووە.

2-وەستاندنی جێبەجێ کردن (إيقاف تنفيذ) حوکمەکانی چۆڵ کردن کە پلەی بنبڕیان وەرگرتووە بەپێی حوکمەکانی یاسای ژمارە (9)ی ساڵی 2008 دەرچوون لە ماوەی بەرکاربوونی جێبەجێکراون (منفذە) لەلایەن بەڕێوەبەرایەتییەکانی جێبەجێکردن.

-ماددەی چوارەم/ لە یاسای بەکرێدانی خانووبەرە ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەموارکراو لە هەرێمی کوردستان-عیراق کار دەوەستێنرێت و ئەوەی خوارەوە جێگەی دەگرێتەوە:

نابێ ساڵانەی ئەم خانووبەرانەی لە حوکمەکانی ماددەی یەك (دووەمی ئەم یاسایە) دەیانگرێتەوە لەم ڕێژانەی خوارەوە زیاتر بن:

1-(4٪) بەهای گشتی ئەو خانووبەرە یان شوقانەی بۆ نیشتەجێبوون ئامادەکراون بۆ ئەو مەبەستەش بەکرێ دەدرێن.

(6٪) بەهای گشتی ئەو خانووبەرە یان ئەو شوقانەی کە ژوور بە ژوور بۆ نیشتەجێ بەکرێ دەدرێن.

(6٪) بەهای گشتی ئەو خانووبەرە یان شوققانەی کە بۆ مەبەستی غەیری نیشتەجێبوون بەکرێ دەدرێن.

ماددەی پێنجەم/

یاسای ژمارە (9)ی ساڵی 2008 و یاسای ژمارە (16)ی ساڵی 2010 دا هەڵدەوەشێتەوە.

ماددەی شەش/

کار بە هیچ دەقێکی یاسایی یان بڕیارێك ناکرێت کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە ناکۆك بێت.

ماددەی حەوت/ پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی هەشت/ ئەم یاسایە لە ڕۆژی دەرچوونییەوە جێبەجێ دەکرێت لە ڕۆژنامەی فەرمی وەقائیعی کوردستان بڵاودەکرێتەوە.

هۆیەکانی دەرچوواندن:

بە لەبەر چاوگرتنی ئەو گۆڕانکارییە ئابووری و کۆمەڵایەتییانەی هاتۆتە ئاراوە لە پێناو هێنانەدی دادپەروەری و هاوسەنگی لە نێوان بەرژەوەندی هەردوولایەنی گرێبەستی بە کرێدان و بۆ ڕەخساندنی زەمینە سازی لەبار بۆ گەشەپێدان و سەقامگیری کۆمەڵایەتی ئەم یاسایە دەرچوێندرا.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی، دەست بە گفتوگۆ دەکەین ماددەی یەکەم ئەوانەی دەیانەوێ موناقەشە بکەن، خاتوو د.بەهار بەڵێ فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی ئەم یاسایە یاسایەکی زۆر وردو و ئیختیصاصی یە یەعنی پێموایە کە ئەوەی قانونی نەبێ حەقی خۆیەتی ئەگەر نەزانێ ئێمە چیمان کردووە و لە هەمان کات دا تێکەڵییەکیش هەیە، بۆیە ئەگەر ئەندامانی بەڕێز قبوڵیان بێ لە هیچ مەنتیقێکەوە نیە تەنها لە مەنتیقی ئەوەوە کە تێکەڵییەك لە یاساکان دا هەیە، داوا لە بەڕێزت دەکەم دەرفەتێکم بدەیتێ ڕوونکردنەوەیەك بدەم بۆ ئەوەی بزانن چیمان کردووە ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان.

بەڕێز د.جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

خۆی یاسای گشتی کە حوکمی ئەم بابەتانە دەکات کە پەیوەندی نێوان تاکەکان ڕێك دەخات بریتی یە لە یاسای مەدەنی، ئێمە یاسایەکی بەکرێدانی عیراقیشمان هەیە ژمارە (87)ی ساڵی (79) ئەوە خاصە بە کرێدانەوە (الخاص یقید العام) کە ئەوە دەرکراوە لە ژێر فەلسەفەی ئیشتیراکی دا تەبعەن قانونە مەدەنییەکەی وەستاندووە، یاسا مەدەنییەکە بە تەواوەتی لەگەڵ (مؤجر)دایە، لە چی دا لەگەڵ (مؤجر)دایە؟ دەڵی هەر کاتێك کە عەقدەکە بە پێی ئەوەی کە ئیتیفاقیان لەسەر کردووە کۆتایی هات ئەوە (مؤجر) بۆی هەیە (مستأجر) دەرکات، یاسای بەکرێدانی عیراقی بە عەکسەوە هاتووە بیزەبت بە عەکسی ئەوەوە دەڵێ (مستأجر) مادام کرێ دەدا بۆی هەیە هەتا هەتایە بمێنێتەوە، ئەم دوانە هیچیان عەدالەتیان

تێدا نیه، ئیشی قانون ئەوەیە کە عەدالەت و تەوفیق لە نێوان بەرژەوەندیە دژ بە یەکەکان دا بکات، ئیشی ئێمە ئەوەیە کە تەوفیق لە نێوان بەرژەوەندی (مستأجر) و (مؤجر)دا بکەین کە هەردووکیان هاوولاتی ئەم ولاتەن، بۆیە کە ئەم کێشەیە بەردەوام هەبووە هاتوون یاسای ژمارە (9)یان دەرکردووە، یاسای ژمارە (9) دەرکرابوو لە کاتی خۆی دا کە دەکەوتە بەر ڕەخنەیەکی زۆر چونکە ڕاستەوخۆ دابوویەوە بە یاسای مەدەنی کە لایەنی (مؤجر) دەگرێ، ئێمە هاتووین لێرەدا چیمان کردووە؟ یاسای ژمارە (9)مان هەڵوەشاندۆتەوە، دوو کێشەمان هەیە/ کێشەی تەخلیەمان هەیە، لەگەڵ کێشەی کرێ، هاتووین حەلمان بۆ ئەو دووانە کردووە، لە تەخلیە و کرێکەشدا ئەوانەی کە بۆ نیشتەجێبوون کراون مەحاکمەکان خۆیان وتیان هیچ کێشەمان نیە لەبەر ئەوەی ئێستا عەرز زۆرترە لە تەڵەب، ئەوەی کە بۆ غەیری نیشتەجێبوونە و بەتایبەتیش ئەوەی کە لە دوای (2008/7/15)ەوە واتا لە پێش دەرچوونی یاسای ژمارە (9)وە دەرکراون کێشەیان هەیە، بۆیە ئێمە هاتووین کێشەی تەخلیە و کرێمان بۆ ئەو دووانە حەل کردووە، بۆ تەخلیەکە وامان کردووە بۆ ئەوەی (مستأجر) مەغدوور نەبێ چوار ساڵمان داوەتەوە کە ئیجباری دەبێ بۆی درێژ بکاتەوە، بۆ کرێکەش نیسبەمان داناوە کە دەبێ نیسبەی کرێکە لە ئەوەندە و ئەوەندە زیاتر نەبێ، ئەوە بە شێوەیەکی گشتی بۆ بەرچاوڕوونی جەنابتان و سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د.جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆرسوپاس بۆ د.بەهار بۆ ئەم ڕوونکردنەوەیە کە زۆر بەسوودە بۆ ئێمە گشتمان، فەرموو خاتوو تەلار.

بەڕێز تەلار لەتیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە دوای دانیشتن لەگەل دادوەرە بەڕێزەکان و قەزای تەمیز و عەزای ئیستیئنافەکان گەیشتنە ئەوەی کە کار لەسەر هەمواری ئەو یاسایە بکرێ، بەلام وەك روون کردنەوە ئەو گرێبەستانەی (15-7-2008) واتە پێش (15-7) هەندێ گریبەست هەیە بۆ ماوەی (15- 20) ساڵ کراوە، واتە ئەو چوار ساڵە نابێتە رێگر لەبەردەمی ئەو عەقدە (15 و 20) ساڵیە، تەنیا ویستم ئەو روون کردنەوە بدەین، بەلام ئەو خاڵانەی لەو مادده هاتوون تەنیا کار کراوە بۆ رێکخستنەوەی ئەو گرێبەستانەی کە پێش (15-7-2008) ە، بۆ ئەوەی هیچ کێشەیەك دروست نەبێ لەو کاتە، چونکە لە دوای (2008) ەوە گرێبەستەکانی (15-7) هەمووی چوونەتەوە سەر قانوونی مەدەنی بۆ کارکردن لەسەر ئەو یاسایە.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەرێز تەلار لەتیف بۆ ئەو روون کردنەوەیە، ماددەی یەکەم ئەخوێنینەوە و گفتوگۆی لەسەر ئەکەین.

بەڕێز د.رێواز فائق حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی یەکەم:

یاسای بەکرێدانی خانووبەرە ژمارە (87) ی ساڵی (1979) ی هەموار کراو لە هەرێمی کوردستان-عێراق لە ار ئەوەستێ و ئەوەی خوارەوە جێگەی ئەگرێتەوە:

1 ئەو گرێبەستانەی بە مەبەستی نیشتەجی بوون یان غەیری نیشتەجی بوون کە دوای (15-7-2008) گرێدراون ئەکەونە ژێر کاری حوکمەکانی یاسای شارستانی ژمارە (40) ی ساڵی (1951) ی هەموار کراو.

2- ئەو گرێبەستانەی بەکرێدانی خانووبەرە بۆ مەبەستی نیشتەجێ بوونی یان غەیری نیشتەجێ بوون پێش (15-7-2008) گرێدراون و ماوەکەیان کۆتایی پێ هاتووە و بەپێی رێکەوتنیان بە حوکمی یاسا ئەکەونە ژێر کاری حوکمەکانی یاسای شارستنانی ژمارە (40) ی ساڵی (1951) ی هەموار کراو بە مەرجی پابەند کردنی بەکرێدەر و کرێچی بە گرێدانی گرێبەستێکی بەکرێدانی نوێ کە ماوەکەی لە (4) ساڵ کەمتر نەبێ و بە کرێیەك کە هەردوولا لەسەری رێك ئەکەون.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کێ قسەی هەیە؟ فەرمووو شکریە خان.

بەڕێز شکریە اسماعیل مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێم باشە برگەیەك زیاد بکرێ، جا نازانم لیژنەی یاسایی کێویان پێ باشە لە ماددەی (1-2-3) ئەو برگەیە زیاد بکرێ، پەیوەست بوونی کرێچی و خاوەن موڵك بەو عەقدەی لە نێوانیان ئەکرێ، هەر ئەو عەقدەی لە نێوانیان ئەکرێ پەیوەست بن بەو عەقدەوە، جا پێم وایە لەو حاڵەتە هەردوولا مافی خۆیان وەرئەگرن، مادام عەقدێك لە نێوان هەبێ و پێیوە پەیوەست بن، سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووو گەشە خان.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنیا لە برگەی دووەم ، دەست خۆشی لە لیژنەی یاسایی ئەکەم بۆ ماندوو بوونیان، برگەی دووەم پێم باشە بکرێ بە (5) ساڵ، چونکە ئەو کێشەیە لە چی سەرچاوەی گرتبوو چارەسەر نەدەبوو؟ ئەگەرچی گەیشتنە حەلێك لیژنەی یاسایی دەستیان خۆش بێ، لە مەسەلەی سەرقفڵە کە یاسایی نیە، هەردوولا ئەو سەرقفڵە موتەفیق بوون لەسەری، بەڵام ئێستا موعالەجەیەکی قانوونی بۆ نادۆزرێتەوە بۆ ئەوەی نەبێتە کێشەن ماوەیەکی درێژتر بدرێ بەو خەڵکەی سەرقفڵەی داوە و زیاتر سوودمەند بێ لەو خانووبەرەیە، بکرێ بە پێنج ساڵ باشترە، سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووو کاك گۆران.

بەڕێز گۆران ئازاد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی یەکەم فەقەرەی دوو تەناقسی تێدایە لەبەر ئەوەی لە یاسای شارستانی عەقد بە ئیرادەیە، هەردوولا بڕیار ئەدەن عەقدەکە چۆن ئەبێ و تاکەی ئەبێ، ناشبێ لەگەڵ قانوونی مەدەنی پێچەوانە بێ، چونکە لە قانوونی مەدەنی ئیرادەی هەردوولا بە ئیعتیبار وەرئەگیرێت، چونکە لەو یاسایە ماوەی یاسایی و چۆنیەتی عەقدەکە دیاری ئەکات، بە بڕوای من ئەو یاسایە کێشەکە بە تەواوی چارەسەر ناکات تەنیا دوای ئەخات.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك خەلەف.

بەڕێز خلف احمد معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەی من لەسەر ماددەی یەکەم برگەی دووەمە، ئەو فەقەرەی باس لە بەکرێدەر و کرێچی و بەکرێدانی گرێبەستی نوێ کە ماوەکەی لە چوارساڵ کەمتر نەبێ، بەراستی ئەو چوار ساڵە ئەپرسم چی وای لێ کردوون چوار ساڵ دابنێن؟ ئەو ماوەیە وەك گەشە خان باسی کرد پێنج ساڵ یان زیاتر نیە یان بۆ کەمتر نیە؟ لە کاتێکدا لە یاسای ڕابردوو کرێچی هەرکات بیویستایە چۆڵی ئەکرد و ئیشکال دروست نەدەبوو لە ڕووی یاساییەوە، بەڵام ئەو گرێبەستە بەپێی ئەو یاسایە بێ کابرای کرێچی ئەبێ ئەو چوارساڵە بمێنێ، دوای دووساڵ ئەگەر پێویستی بە خانووەکە نەبوو؟ چی بکات؟ لەو حاڵەتە کرێچی هەمیشە خەڵکە فەقیر و هەژارەکەیە، پێویستە ئەو یاسایە بە شێوازێك ڕێکبخرێتەوە کە زیاتر لە بەرژەوەندی خەڵکی کرێچی بێ، چونکە خەڵکە کرێچیەکە ئەوانەن داهاتیان کەمترە ، فەقەرەی تری کە باس لە کرێ کە هەردوولا لەسەری ڕێکبکەون، بە قەناعەتی من وای لێ بکرێ بڵێی بەپێی داهاتی تاك لە ساڵێکدان بەتایبەت ئەو خەڵکە فەقیری و هەژارەی داهاتی ساڵانەی کەمە، ئەگەر یەکێ داهاتی ساڵانەی لە دوو هەزار دۆلار تێنەپەرێ ناتوانێ خانووێك بگرێ و بۆ چوار ساڵ تێدابێ، لە مانگێك ئەگەر دوو وەرەقەش بدات بە کرێ دوو ئەوەندە و نیوی داهاتی تاکێك ئەبێ ئەگەر دوو هەزار دۆلاریشی لە ساڵێکا هەبێ، بۆیە هیوادارم پێداچوونەوە بە برگەی دووەم بکرێ، سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو مەدینە خان.

بەڕێز مدینە ایوب احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددێ بەسحێ هندێ دکەتن کو پشتی (2008) ئێکسەر قانوونا یاسا شارستانی (1951) ئێ ل سەر جێ بە جێ بیتن، بەس ئەگەر بێیە برگا دووێ بەری (2008) ئێکسەر دێنە شەرت و شرووتێ، عەقد

مابەینا ساحێب مولکی و کرێچی ل ماوەی چارساڵە، ئەگەر نەگەیشتنە رێکەفتنەکی ژی ئەڤ چارساڵێت هەنێ ئەگەر دیسان وەکی خولی لێ بیتن ئەگەر ئەم سەحکەینێ خولا پەرلەمانێ پەرلەمانی پەرلەمانێ کوردستانێ بۆ ماوەی دوو ساڵا هیچ کۆمبوونەك ئەنجام نەدا، مابەینا کرێچی و ساحێب مولکی دا گەلەك کێشە رویدا پەرلەمانێ کوردستانێ نەشیا کۆمبینا بکەت، ل دادگاهێ ژی گەلەك سکالا هاتنە تۆمار کرن، ئەگەر دیسان ل ماوەی ئەز چار ساڵە دیسان ئەڤ حاڵەتە رویدا ئەز دبێژم باش نیە کو چار ساڵە تەحدید کرن، مابەینا هەردوولا بگەهنە رێکەفتنەکی، ئەڤ حالەتە ژی بێتە لادانێ، وەکی نەفسی قانوونا مەدەنی لێ بێت (التعاقد شريعه متاعقدين) بێتە جێ بەجێ کرن باشترە، سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهيم ئێمنيكى/ جێگرى سەرۆكى پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك شێرکۆ.

بەڕێز شێرکۆ حمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە من لە ماددەی یەکەم برگەی دووەم لەگەڵ ئەوەم ئەو چوار ساڵە بکرێ بە پێنج ساڵ، سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهيم ئێمنيكى/ جێگرى سەرۆكى پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو خاتوو پەروا.

بەڕێز پەروا علی حمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش بە هەمان شێوە پشتگیری لە گەشە خان و دکتۆر شێرکۆ ئەکەم، ئەگەر ئەو چوار ساڵە بکرێ بە پێنج ساڵ، چونکە زۆرجار کێشەی سەرقفلانە هەیە، چەند دەستێکیش کردووە، لە کرێچی وەرئەگرێتەوە و ئەدرێ بە یەکی تر، ئەوە کێشەی زۆر دروست ئەکات، ئەگەر ماوەکە تۆزێ زیاتر بێ باشترە، سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهيم ئێمنيكى/ جێگرى سەرۆكى پەرلەمان:

دیارە گفتوگۆ کۆتایی هات، داوا لە لیژنەی یاسایی ئەکەین وەڵامی پرسیارەکان بدەنەوە، دواتر داوا لە ئەندامی پەرلەمان ئەکەین لە دەرەوە بێنە ژوورێ بۆ ئەوەی دواتر لە دوای یەکلایی کردنەوەی دارشتنەکە ئەخەینە دەنگدان، فەرموو پەروا خان.

بەڕێز پەروا علی حمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر سێ کەس..........

بەڕێز جعفر إبراهيم ئێمنيكى/ جێگرى سەرۆكى پەرلەمان:

ئەوانە وەڵام ئەدەن، دوای وەڵامەکە بزانین، ئەگەر موسر بن لەسەر رەئی خۆیان ئەکەینە دوو دەنگدان، ئەگەر وەرگرن ئەبێتە یەك دەنگدان، یەکلایی ئەکەینەوە، فەرموو.

بەڕێز د.ڤالاً فەرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

شكریە خان فەرمووی ئەوەمان ئیلزام كردووە هەردووكی بە پابەند بوونی ئەو عەقدەی هەیە لە نێوان كرێچی و بەكرێدەر، ئەوە لە برگەی دووەم لە ماددەی یەكەم هاتووە، ئەوەی كاك گۆران باسی كرد كە عقد (شریعە موتاعدقین) ە، ئەوەیان راستە تا ئەگەیە فەقەرەی یەكەمی برگەی دووەم، بەلاًم كە دێی لە فەقەرەی نیهائی ئێمە قەیدمان كردووە بۆ ئەو چوار ساڵە كە بە كرێیەك رێك بكەون و لە نێوانیان ئیلزاممان كردوونە، واتە قیودی خاس و العام ئەو ئەو مودە زەمەنیان دانراوە، بۆچوونی راستە، زیاتر لە سێ كەس پێم وایە داوایان كرد مودەی عەقد لە چوار ساڵ بكرێ بە پێنج ساڵ، خۆی دادگاكان، سەرۆكی دادگای ئیستیئناف هەر چوار ناوچەكە لە بەردەمی لیژنەی یاسایی ئامادە بوون، ئەوان هەرسێكیان داوای سێ ساڵیان كردبوو، بەلاًم لە لیژنەی یاسایی كردمان بە چوار ساڵ، ئێستاش سێ ئەندام كە داوایان كردووە بێتە پێنج ساڵ، ئەو مودەیە ئێمە لە مەحاكم وەرمان گرتووە، بە مەبەستی (استقرار احكام قضائي)، بەلاًم كە ئەندامانیش پێشنیار ئەكەن پێویستە بدرێتە دەنگدان، سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، جارێ نیساب تەواو نیە، ماددەی دووەم موناقەشە ئەكەین، دوایی ئەخەینە دەنگدان، فەرموو ماددەی دووەم.

بەڕێز د.ڤالاً فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی دووەم:

1 ئەگەر هەردوو لایەنی گرێبەستەكە رێكنەكەوتن لەسەر بری كرێ كە بەپێی ماددەی دووەم لەم یاسایە هاتووە، هەردوولایەن یان لایەنێك مافی هەیە پەنا بەرێتە بەر دادگاكانی بەرایی بۆ مەبەستی دیاری كردنی بری كرێ كە لە رێگەی لیژنەیەك كە پێك دێ بە سەرۆكایەتی دادوەری دادگاكە و ئەندامیەتی نوێنەری هەر یەك لە بەرێوەبەرایەتی تۆمار كردنی خانووبەرەی تایبەتمەند و بەرێوەبەرایەتی باجی خانووبەرەی تایبەتمەند.

2- بریاری لیژنەی پێكهێندراو بەپێی برگەی یەكەمی ئەو ماددەیە شیاوی پێداچوونەوەیە لەلایەن دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەكە، بە سیفەتی پێداچوونەوە لە ماوەوی (15) رۆژ لە رۆژی دوای دەرچوونی بریارەكەوەن بریاری دەرچوو بە بنبر دائەنرێ.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا كێ قسەی هەیە؟ (4) كەس قسەی هەیە، تكایە ئەگەر تێبینیەكان بنووسن لەسەر ماددەی دووەم، فەرموو كاك ئومێد.

بەڕێز ئومێد حمه علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تەنیا وەك پرسیارە بۆ لیژنەی یاساییش، سەرنجە لەسەر ئەو ماددەیە، چونكە باس لەوە ئەكرێ برگەی یەكەم وازیحە، برگەی دووەم بریاری لیژنەی پێكهێنراو بەپێی برگەی یەكەم شیاوی پێداچوونەوەیە لەلایەن دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەكە بە سیفەتی ئەوە تا كۆتایی، بریاری دەرچوو بە بنبڕ دائەنرێ، سەرنجەكە ئەوەیە ئەگەر گرێبەست بە ئیرادەی سەربەستانەی دوولایەن ئەنجام ئەدرێ لە مەسەلەی بریاردان لە بری كرێ دادگا چۆن ئەتوانێ بریارێكی لەو شێوەیە بدات؟ لە كاتێكدا پەیوەستە بە دوو شەخس یان دوو لایەنەوە، ئەگەر بریاری دادگا بۆ لایەكی پەسند نەبوو، یان ئەو لیژنەیە كە دادوەر سەرپەرشتی ئەكات ئەوكاتە چی روئەدات؟ چونكە حەقی هەر لایەنێك لەو لایەنانەیە كە بری ئەو كرێیەی بۆی دیاری ئەكرێ بۆ مولكێك، بۆ دووكانێک، بۆ خانووێك قەبووڵی نەبێ، دوای ئەوە چی ئەبێ، ئایا ئەوە تەنیا گواستنەوەی كێشە نیە لە نێوان خەڵكەوە بۆ ناو دادگاش؟ یەعنی ئیشكالیەت لەوە ئەبینم، سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو كاك شێركۆ.

بەڕێز شێركۆ حمه امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لە ماددەی دووەم برگەی یەكەم پێشنیار ئەكەم ئەگەر بە گونجاوی بزانن ئەوەی بۆ زیاد بكرێ كە دادگاكانی تێهەڵچوونەوە لە سنووری تایبەتمەندی خۆیان و سنوورەكانی خۆیان بۆیان هەبێ چەند لیژنەیەك بەپێی پێویستی بۆ ئەو بابەتانە پێك بێنن یان دروست بكەن، سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو مامۆستا.

بەڕێز غریب مصطفی حمەخان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە برگەی یەكەم سەرنجی ئەوەم هەیە كە ئەو لیژنە پێكئەهێنرێ لە كوێ ئەو بریارە ئەدات؟ كەشف ئەكەن یا نا؟ لەبەر ئەوە پێم باشە ئیلزام بكرێن بە كەشفێك، بنووسرێ بە پشت بەستن بە كەشفێك بریاری تێدا ئەدرێ، مەبەست ئەوە بوو ئەو لیژنەیە ناكرێ لە دائیرە بریار بدەن، ئەبێ كەشف بكرێ، لەبەر ئەوە پێویستە پابەند بكرێن بە كەشفێك بۆ شوێنێكە، ئەگەر نەچن ئەو نیزاعە حەل نابێ، بریارەكە رەنگە دادپەروەرانە نەبێ، بۆیە ئەوەی بۆ زیاد بكرێ لە كۆتایی برگەی یەكەم بە پشت بەستن بە كەشفێك بریار تیا ئەدرێ، سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو كاك ڤەمان.

بەڕێز ڤەمان فیصل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مولاحەزا ل سەر ماددا دوو فەقەرا ئێکێ کو بێژیتن ئەو لیژنا پێك دێ ب سەرۆکاتیا دادوەرێ دادگاهێ و ئەنداماتیا نوێنەرەتیا هەر یەکا بەرێڤەبەراتی تۆمارا خانووبەرا، نە تۆمار کردنی، تۆماری خانووبەرە، سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك خەلەف.

بەڕێز خلف احمد معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دووەم فەقەرەی دووەم پێشنیار ئەکەم وا بکرێ میکانیزمێك بۆ چەسپاندنی کرێ دیاری بکرێ، واتە میکانیزمەکە روونتر بێ بۆ دیاری کردنی، خۆ ناکرێ لە سەرەتاوە کرێچیەك بیەوێ خانووێك بە کرێ بگرێ ئەگەر لەسەر ئەوە رێکنەکەوتن ئیتر بچن بۆ مەحکەمە، میکانیزمەکە وەك ئەوە بێ کە مامۆستا غەریب وتی لیژنەکە شوێنی مەوقیع ببینێ بۆ ئەوەی میکانیزمی چەسپاندنی کرێکە روونتر بێ، ئەوەی پەیوەندی بە داهاتی تاکەوە حیساب کرێ یان رووبەری خانوو حیساب بکرێ یان چۆنیەتی یان ئیجارەکە یان دووکانە حیساب بکرێ، بۆ کێشەی وەك کاك ئومێد وتی کەمتر نیزاع دروست ببێ بۆ مەحکەمە.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا داوا لە لیژنەی یاسایی ئەکەین روون کردنەوە بدەن، نوقتەی نیزامی، فەرموو گەشە خان.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تێبینیم لە رووی زمانیەوە لە لیژنەی یاسایی ئەپرسم بنبر باشترە یان کۆتایی؟ ئەوەی پێشتر موتەبەع بووە بە کۆتایی، نازانم لە رووی زمانەوانەکانیش رەنگە ئەو بابەتە بزانن، سوپاس.

بەڕێز جعفر إبراهیم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د.بەهار مەحمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەوەی کە گرێبەست بە ئیرادەی سەربەستانە هەبێت چۆن دادگا تەداخول دەکات، ئێمە ئەم یاسایە ئیستسنایە بە تایبەتی لە برگەی دووەما کە دەڵێین بە کرێدەرو کرێچی ئیلزام دەکەین، تەبعەن ئیستسنایە لە سەر عەقد و شریعەتی متەعاقیدین بۆ وامانکردوە؟ بۆ گێرانەوەی عەدالەت لە نێوان حەقی موئەجیر و موستەئجیر بۆیە، پێویستە حەلمان پێ بێ، ئەگەر ئەم دووانە نەگەیشتنە رێکەوتن، دەبێ

باشترین تەرەف کە تەداخول بکات دادگایە، یەعنی ئێمە ئەمەمان کردووە، بۆ ئەوەی ئیستقرارێك دروست ببێ، بۆ ئەوەی ئەم حەلەی کە ئێمە دامان ناوە لە نەتیجەی رێك نەکەوتنی ئەو دووانەیە، سفر نەبێتەوە، ماددەکەمان ماددەیەکی عەقین بێ هیچی لێ دروست نەبێ، مەبەستەکە ئەمەیە ئیستسنایە لەسەر ئەو ئەسڵەی کە جەنابت باسی ئەکەی، سەبارەت بەوەی ئەو لیژنەی لە کوێ پێك ئەهێندرێ، ئەبێ کەشف بکات قەزا محاکم بۆخۆیان ئیشی خۆیان ئەزانن یەعنی ئەوان خەبیریان هەیە بۆ هەموو جۆرە بابەتێك نەك هەر تەنها بۆ مەسەلەی بەکرێدان و ئەوانە ئەوان خەبیر ئەنێرن بۆ ئەوەی کە ئەوکەسە قسەبکات کە جەنابت دەڵێی لە شوێنی خۆیانەوە بڕیار نادەن دوای ئەوەی ئێمە لە بڕگەی دوای ئەوەدا ئیلزامانن کردوون بە چەند نیسبەتێکەوە کە دەبێ کرێکە لەو نیسبەتانە تێ نەپەرێ، ئەوەش هەر جوابیشە بۆ ئەوەی کاك خەلەفیش کە گوتی بۆ میکانزمێك بۆ چەسپاندنی کرێ ماددەی دوای ئەوە کە جەنابت سەیر بکەی نیسبەتێکمان داناوە کە دەبێ کرێکە لەوە تێپەر نەکات، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەرێز د. بەهار.

بەڕێز بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببورە سەرۆکی پەرلەمان، ئەوەی کاك ڤەمان بە پێیە و ئەوەی گەشەخانیش پێم وایە داریج بوە کە بنبڕە حوکمەکە بە بنبڕ دا دەنرێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ د.بەهار، بۆ ئەم روونکردنەوانە بەرێز تەلار خان فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

والله من بۆ پشتگیری قسەکانی دکتۆرە دەکەم، و روونکردنەوەیەکی زیاتریش خۆی پێشتر ئەم کەشفانە کە ئەکرێ ئێمە هەموی بۆ ئەم عەقدانەیە کە پێش (15-7-2008)، واتا ئەوانەی دوای (15-7-208) گرێبەستێکە لە نێوان موئەجر و موستەئجر هیچ گرفتێکیان نییە خۆیان ئەقدەکان بە پێی ئەو ئیجارەی کە ئەیانەوێت دیاری ئەکەن و کۆتای پێهات یان تازەی ئەکەنەوە یان کۆتایی پێ ئەهێنن، بەلاّم ئەو گرفتانە لە پێش گرێبەستەکانا (15-7-2008)بوە بۆیە بە پێویستمان زانی ئەم لیژنەیە پێك بێت، و ئەم لیژنەیەش خۆیان هەڵدەستن بە کەشفکردن، خۆی ئەگەر کەشفەکەی دابێ باشترە، ئێمەش خۆمان لە لیژنە پێشنیاری ئەوەمان کرد، هەر کەشفەکەشی تیا بێ و و ئیستیعانەش بە شارەزاییکی دادی بکرێ، بۆ ئەوەی لەو کاتەیا ئەگەر تێیدابێ باشترە، بەلاّم ئەگەر تێشیدا نەبێ تەحسل حاسلە، ئەتوانی ئەو لیژنەیە ئیستیعانە ئەکا بە شارەزایەکی دادی و کەشفی مەحەلیش شوێنەکە ئەکات، چونکە ئەگەر دوکان بێ خانوو

بێ یان شوقە بێ، ئەگەر کەشفەکە نەکات، نازانرێ چۆن ئەو نرخەی بۆ بخەملێنرێ، بۆیە دڵنیابە بەو شێوەیە کارکردنی دادگاکان.

بەڕێز جعفر إبراهيم ئێمنیکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز تەلار خان، بەڕێز د.ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالاً فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر نیسابی دانگدانی (5) ساڵەکە هەیە بیخە دەنگدان

بەڕێز جعفر ابراهيم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

خاڵێکی ترمان ماوە کاك بهزاد لە لیژنەی شارەوانی فەرموو.

بەڕێز بهزاد درويش درويش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

والله تەبعەن هەربۆ دڵنیایی روونکردنەوە سێ خاڵی گرنگ لەو یاسایەدا هەنە.

یەك: ئەسڵ وایە هەردوولا رێکبکەون بەینی خۆیان، بەلاّم گرێبەست بۆ نوێکردنەوەی قیمەتەکە مەسەلەی (4)ساڵە، نەك کە مەسەلەن کابرا ساڵەك تێدابی ئەتوانی دواتر مەسەلەن کەمتر لە (4) سالیش بەجێبێلی، بۆ نمونە.

ددوەم: قیمەتەکە لە ماددەی (4)م هێشتا نەهاتینەتە سەر ئەوەش زۆر بەڕێز پرسیاری کرد کە باسی قیمەت یان لە ماددەی چوارەم تەحدید کراوە کە ئەو نسبانە تێپەر نەکەن.

سێیەم:

منیش هەر وا تێگەیشتم ئەوەی مامۆستا غەریب پەسەندە، بەلاّم کە لە لیژنەش مناقەشە کرا یەعنی ئەو سێ بەڕێزە زمنەن لیژنە کاتی ئیشکالەك هەبوو بەینی کرێچیان و کرێدەر دەچنە دادگا، ئەو وەختە دادگا بڕیار دەدا کە بجن کەشفەك بکەن، کە قیمەتی ئەم خانووە چەندە؟ یانی تەخمین دەکەن لەسەر ئەو تەخمینە ئەو رێژانەی کە لە ماددەی چوارەم هاتوە لەوێ دیاری دەکرێن، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهيم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ بەڕێز بەهزاد دەرویش، بەڕێزان ئێستا داوا لە لە لیژنەی یاسایی دەکەین ماددەی یەکەم بەو پێشنیارەی کە پێشنیاری دووەم بوو بە (5) ساڵەکە بخوێنەوەو دەیخەینە دەنگدان.

بەڕێز د.ڤالاً فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەمجار پێشنیارەکە بخە دەنگدان، ئەگەر دەنگی هێنا، ئینجا چوار ساڵەکە دەکەینە پێنج ساڵ و دەیخوێنینەوەو دەیخەینە دەنگدان.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەکە بخوێنەوە جارێکی تر بۆ دووبارە.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیاریان کردووە کە چوار ساڵ بکرێت بە پێنج ساڵ.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ ئەوەی لەگەڵە، چوار ساڵەکە بکرێت بە پێنج ساڵ، کە سێ کەسە لە گەڵی بوو/، دەستی خۆ بەرز بکاتەوە (4) ساڵ بکرێتە (5) ساڵ، (19) بەرێز لەگەڵدایە بکرێتە (5) ساڵ ئەوەی لەگەڵدا نییەو دەیەوێت وەکوخۆی بمێنێتەوە (4) ساڵ بمێنێتن ،دەستی خۆ بەرز بکاتەوە (28) ئەندامی بەرێز لەگەڵدا نییە دەیەوێت وەکو خۆی بمێنێتەوە، واتا (4)ساڵ دەمێنێتن بەلێ فەرموو یەك خاڵی نیزامی کاك خەلەف.

بەڕێز خلف احمد معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێکم کرد لە لیژنەی یاسایی، وەلآمەکەم وەرنەگرت وتم ئەو (4)ساڵە یا (5) ساڵە بو بە (4) ساڵ ئەو (4) ساڵە ملی کرێچی لە رێگەوە ئەرۆم عەقد ئەکەم، ئەی ئەگەر ویستم بەر لەو چوار ساڵە دەرچم یەعنی؟

بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

دوای دەنگدان موناقەشە تەواو دەبێت، ئێمە دواتر لەگەڵ لیژنەی یاسایی موناقەشەی ئەو بابەتانە بکرێت، کۆی ماددەکە تکایە.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی دوای دارشتنەوەی ماددەی یەك بەو شێوەیە لەسەر ئەم سیغەیە رێکەوتین ماددەی یەك ماددەی سێیەم لە یاسای بەکرێدانی خانوبەرەی ژمارە (87)ی ساڵی (1979)ی هەموارکراو لە هەرێمی کوردستانی عێراق کار دەوەستێندرێت و ئەمانەی خوارەوە جێگای دەگرێتەوە.

1-ئەو گرێبەستانەی بە کرێدانی خانوبەرە بۆ مەبەستی نیشتەجێبون یان غەیری نیشتەجێبون کە دوای (2008-7-15) گرێدراون دەکەونە ژێر کاری حوکمەکانی یاسای شارستانی و ژمارە (40)ی ساڵی (1951)ی هەموارکراو.

2-ئەو گرێبەستانەی بەکرێدانی خانوو بەرە بۆ مەبەستی نیشتە جێبونی یان غەیری نیشتە جێبون پێش (2008-7-15) گرێدراون و ماوەکەیان کۆتایی پێ هاتوە دەکەونە ژێر کاری حوکمەکانی یاسای شارستانی ژمارە (40)ی ساڵی (1951)ی هەموارکراو بە مەرجی پابەندکردنی بە کرێدەر و کرێچی بە گرێدانی